

אזמרה לשמך

פסקי הלכות ותשובות מפי מורנו הגאון הגדול רבי עמרם פריד שליט"א

דיני ערב שבת וההכנות לשבת

צריכת תמונות ממחשב בערב שבת לאחר זמן מנחה / גזית ציפורניים ביום רביעי / גזית ציפורניים ביום חמישי / גזית ציפורני הידיים והרגליים ביום שישי / לקיץ ציפורניים ביום ה שחל בערב יום טוב / תספורת ביום חמישי לחלאקה / גילוח הזקן ביום שישי שחל בראש חודש

צריכת תמונות ממחשב בערב שבת לאחר זמן מנחה

שאלה: האם מותר לצרוב תמונות וכדומה ממחשב בערב שבת לאחר זמן מנחה.

תשובה: אם זוהי פעולה קצרה שאינה מצריכה לקבוע את עצמו עליה מותר, אבל אם צריך לקבוע את עצמו לפעולה זו, והיא אורכת זמן רב אסור לעשותה בערב שבת לאחר זמן מנחה, כיון שתקנו חז"ל שלא לעשות מלאכת קבע בערב שבת מן המנחה ולמעלה, ולכתחילה יש להימנע מזמן מנחה גדולה ויש אומרים מזמן מנחה קטנה².

לגזוז ציפורניים ביום רביעי

שאלה: האם מותר לגזוז ציפורניים ביום רביעי.

תשובה: מותר, עד השקיעה³.

לגזוז ציפורניים ביום ה' כאשר אי אפשר לו ביום ו'

שאלה: האם מותר לגזוז ציפורניים ביום ה' כשר"ח חל ביום שישי, ואי אפשר לגזוז ביום שישי עקב צוואת ר"י החסיד שלא לגזוז בר"ח.

תשובה: מותר⁴.

לגזוז ביום ו' את ציפורני הידיים והרגליים

שאלה: מי ששכח לגזוז ציפורני רגליו ביום חמישי האם יוכל להקל לגזוז ציפורני ידיו ורגליו ביום שישי לכבוד שבת.

תשובה: מותר לגזוז, ויש אומרים שרק אם טובל בכל ערב שבת⁵.

ולפי זה דברי האבודרהם אינם סתירה לדברי ספר הגן, וכתב שם שאין לומר בכונת דברי ספר הגן שהתחלת צמיחת הציפורניים בשבת אסורה, שהרי הם צומחים מאליהם ואינו עושה בזה שום מעשה, ובהכרח שהטעם האמור בדברי ספר הגן אינו משום שחזור לגדול בשבת, אלא שכיון שכבר חזר לגדול בשבת אין ניכר שקוצץ לכבוד שבת, ולכן אין לקצוץ ביום חמישי וכל שכן שאין לקצוץ ביום רביעי אלא ביום שישי בלבד, ובמשנה ברורה (סימן טו סק"י) כתב "וביום ה' מקפידין שלא ליטלן מפני שהציפורנים מתחילין לחזור ולצמוח ביום ג' לגלוחן וא"כ אין זה תיקון כבוד שבת שחזרו לצאת", ולא ביאר בדבריו אם כוונתו לאסור דווקא ביום חמישי כיון שמתחיל לצמוח בשבת כמו שנראה בפשוטות בדברי ה"ט"ו, או שעצם הדבר שכבר חזרו הציפורניים לצמוח הוא חסרון בכבוד שבת ולפי זה יש לאסור גם ביום רביעי כדברי האליה רבה, ובשער הציון הביא את המקור לדבריו מאליה רבה, ומשמע שכונתו לאסור גם ביום רביעי, אלא שמסתמת דבריו משמע שדעתו לאסור דוקא ביום חמישי שלא יתחיל לצמוח בשבת, ובפרי מגדים הביא גם על דברי ה"ט"ו את דברי האליה רבה אלו שהאיסור הוא משום חסרון בכבוד שבת שכבר חזרו הציפורניים לצמוח ואם ביום חמישי אסור שכל שכן ביום רביעי, וכן נקט בערוך השולחן (שם ט"ו) שכל האיסור הוא מפני כבוד שבת לאחר את גזית הציפורניים לערב שבת, ולכן כתב שאם אין לו שהות לגזוז ביום שישי יכול לגזוז גם ביום חמישי, אבל בשולחן ערוך הרב (שם ט"ו) כתב שביום חמישי אסור כיון שמתחיל לצמוח בשבת אבל ביום רביעי מותר, ומכל מקום כיון שכל דין זה לאסור אינו דין גמור וסתימת דברי המשנה ברורה מורים להתיר לגזוז ביום רביעי על כן נהגו להתיר לגזוז ביום רביעי, ולא ביום חמישי, ועל כן יש להתיר לגזוז ביום רביעי עד השקיעה ולא לאחר מכן שם אכן מתחיל לגדול ביום השלישי לגזיתו נמצא שיתחיל לגדול בליל שבת.

4. כן כתב בשערי תשובה (סימן רנא סק"ד) "אם יש צורך להסתפר ביום ה', או לקיץ הציפורניים שהוא ערב חג שבועות, או שיום ו' ר"ח ונוהגים איסור או דבר אחר אין לחוש, ומה שכתבו האחרונים שלא לעשות ביום ה' וגם מה שנוהגים לחתוך איזה דבר אחר נטילת הציפורניים אין לחוש לזה".

5. בשערי תשובה (סימן טו סק"ב) הביא מה שכתב "בסדר הכוונות ממורינו הרב רבי שמואל וויטאל שהעתיק מהטרת יד הקודש מר אביו מורינו הרב רבי חיים וויטאל ז"ל כתב שרבינו הארי"י ז"ל יום השישי היה נוטל ציפורני ידיו ורגליו", אבל במשנה ברורה (שם ט"ו) כתב "יש שכתבו שלא לקיץ

1. כמבואר בשולחן ערוך (סימן רנא ס"א) שהעושה מלאכה בערב שבת מן המנחה ולמעלה אינו רואה בה סימן ברכה, וכתב הרמ"א שדין זה הוא דווקא כשעושה המלאכה דרך קבע, אבל אם עושה אותה דרך עראי, לפי שעה, ולא קבע עליה מותר.

2. כמבואר בהערה הקודמת מדברי השולחן ערוך, ומקור הדין בגמרא בפסחים (ג ע"ב), ובשולחן ערוך שם הביא ב' דעות אם האיסור הוא מזמן מנחה גדולה או מזמן מנחה קטנה, ובמשנה ברורה (שם ס"א) הביא את דברי ה"ט"ו ש שהסומך על המקילין לא הפסיד, וכפי שהתבאר בהרחבה לגבי דין עריכת ספרים ביום שישי (גיליון 52 בהערה 12). ועייני שם שהבאנו בהרחבה את מחלוקת הפוסקים אם עשיית מלאכת קבע לאחר זמן מנחה היא איסור גמור, או שאין בה איסור אלא שאין רוח חכמים נוחה הימנו, ובביאור הלכה (שם) נראה שנקט כדברי הפוסקים שכתבו שיש בזה איסור, ואולם הביא שמנהג העולם כדעת ה"ט"ו שכתב שאין בזה איסור, ועל כן יש להחמיר בזה שלא לעשות מלאכה שקובע עצמו עליה לכל הפחות מלאחר זמן מנחה קטנה.

3. במגן אברהם (הקדמה לסימן טו) הביא את דברי הב"ח בשם מהרש"ל שכתב שיש להסתפר בערב שבת ולא ביום חמישי כיון שאין ניכר שעושה לכבוד שבת, ובנטילת הציפורניים יש טעם יפה שאין נוטלין בחמישי, ובסוף דבריו הביא את דברי המגיד משרים שכתב שראוי שיקיץ את ציפורני הרגליים ביום חמישי ואת ציפורני הידיים ביום שישי ובשאר הימים לא יקיץ כלל, ועוד הביא ממטה משה בשם ספר הגן שלא ליטול את הציפורניים ביום חמישי כיון שגדלים בשבת, ובט"ו (שם סק"א) גם כן הביא את דברי המטה משה, וביאר שדרך הציפורניים להתחיל לצמוח ביום השלישי לגזיתם ולכן אם גזו בחמישי יתחילו לצמוח בשבת, ואין זה מכבוד שבת, ומשמע שאין האיסור אלא ביום חמישי שתתחיל צמיחת הציפורניים בשבת אבל ביום רביעי מותר לקיץ את הציפורניים, אולם באליה רבה (סימן טו סק"ה) הביא דברי האבודרהם שהביא מספר אחד שהזהיר לקצוץ את הציפורניים מיום ד' ואילך, וביאר האליה רבה שטעמו הוא כיון שמיום רביעי שייך לשבוע הבא לכן יקיץ את ציפורני מיום ד' שאז ניכר שהוא לכבוד שבת, והביא שם את דברי המטה משה שכתב בשם ספר הגן שאין לקיץ ביום ה' כיון שחזרו לגדול בשבת, וכתב לתמוה על הב"ח שהביא גם את דברי האבודרהם (סימן רמא) וגם את דברי ספר הגן (סימן טו), ושוב הביא שם שהפרישה העתיק את דברי האבודרהם שהזהיר שלא לקיץ את ציפורניו מיום ד' ואילך עד ערב שבת, וכתב שוודאי שזו כוונת האבודרהם

לקוץ צפרניים ביום חמישי שחל בערב יום טוב

שאלה: האם מותר לקצוץ ציפורניים ביום חמישי שהוא ערב יום טוב שחל בערב שבת.

תשובה: מותר.⁶

שאלה: האם מותר לגזוז ציפורני הרגליים ביום ה' בלילה וציפורני הידיים ביום ו'.

תשובה: לגבי גזיזת ציפורניים לא אומרים שהיום הולך אחר הלילה⁷, ולכן כאשר גוזז ציפורני הרגלים בלילה והידיים ביום אינו נחשב כגוזז ציפורני ידיו ורגליו ביום אחד.

טיטולים הנצבעים מכח השימוש בהם

שאלה: טיטולים הנצבעים על ידי השימוש בהם [וכמצוי היום שיש פס ירוק וכדו'] האם מותרים לשימוש בשבת.

תשובה: כל שיש לו בהם צורך קצת כגון שמועילים יותר מותר להשתמש בהם בשבת.⁸

תספורת ביום חמישי לחלאקה

שאלה: האם מותר להסתפר ביום חמישי לחלאקה.

תשובה: להלכה מותר להסתפר ביום חמישי, ואף למקפידים שלא להסתפר ביום חמישי כל שיש צורך להסתפר ביום חמישי מותר.⁹

גילוח הזקן ביום שישי שחל בראש חודש

שאלה: האם מותר לגלח את הזקן ביום שישי שחל בראש חודש.

תשובה: למקפידים על צוואת רבי יהודה החסיד אין לגלח גם כאשר חל ראש ביום שישי¹⁰.

שאף אם יצבענו בדם או ביון אין שום חשיבות צביעה כיון שבגד זה אינו עומד לצביעה כלל, והביא ראייה לזה ממוך שאשה נדה נותנת בשבת, ואם יש איסור צובע כיצד מותר לה להניח המוך הרי יש לה לחוש שמא תראה דם ונמצאת צובעת המוך, ובהכרח שבדבר שאינו עומד לצביעה אין מעשה הנעשה דרך לכלוך חשוב כצביעה כלל, ולפי זה לגבי טיטולים הללו שצביעתם היא מכח קלקולם ודרך לכלוך, ואינם עשויים לצביעה, אף שצביעה זו נועדה לצורך ולסימן, כיון שאין בה משמעות להשבחת הטיטול, כל שיש לו צורך בטיטולים אלו ניתן להקל להשתמש בהם בשבת.

9. מקור המנהג שלא להסתפר ביום חמישי מבואר ב"ט"ז (סימן רס סק"א) על פי המבואר במהרש"ל שאין לגזוז הציפורניים ביום ה' וביאר שם הטעם משום שחזורים לצמוח ביום השלישי שאחר הנטיילה ולכן אין לעשות שיהיה זה בשבת, ומטעם זה כתב שגם אין להסתפר ביום חמישי שלא תחילת צמיחת השערות בשבת, ובבאר היטב (סימן רס סק"ב) כתב שאין זה מוכרח שכן אנשי משמר היו מסתפרים ביום ה', ועוד מפני מה המלך מסתפר בכל יום הרי אין לו שער כיון שהשער מתחיל לצמוח רק לאחר ב' ימים, ובשולחן ערוך הרב (שם קונטרס אהרן א) גם כן תמה ממלך כיצד מסתפר בכל יום, ובאליה רבה כתב שאין זה משום סרך מלאכה כמו שנראה בדברי ה"ט"ז אלא שאין זה כבוד שבת שחזור לצמות, וכן העתיק המשנה ברורה (סק"ז) לגבי הצפרניים, ואולם בדברי המשנה ברורה שם שלא הביא את דין זה גם לגבי תספורת נראה שלא נקט כן, אבל בחתם סופר (אורח חיים סימן קנח) מבואר שנהגו כדברי ה"ט"ז, ויש שכתבו שכל דברים אלו אמורים דווקא אם מגלח השערות לגמרי שבה ניכר שמתחילה צמיחתם אבל אם משיר שערות ואינו אלא מקצרים שאין ניכרת תחילת צמיחתם אין להקפיד בזה, ועוד יש להביא בזה את דברי השערי תשובה (סימן רנא סק"ד) שכתב שאם יש צורך להסתפר או לקוץ הצפרניים ביום ה' אפשר לעשות כן, ולכן בכל אופן שיש צורך להסתפר ביום חמישי אפשר לסמוך להקל כן, (וכן כתבנו בשימושה ולימודה הלכות ספירת העומר לגבי ל"ג בעומר שחל ביום חמישי).

10. במשנה ברורה (סימן רס סק"ד) הביא דברי המגן אברהם שכתב "יש מקומות שאין מגלחין ואין נוטלין ציפורניים בראש חודש אפילו חל ביום ערב שבת קודש כי כן ציווה רבנו יהודה חסיד", ובחיד"א (יוסף אומן סימן ז') כתב ששמע מאביו שראה את רבותיו נוהגים כצוואת רבי יהודה החסיד שלא לגלח השערות בראש חודש, אבל לענין נטילת הציפורניים לא הקפידו, וביאר טעמם על פי המבואר בגמרא במועד קטן (ז' ע"ב) שנחלקו רבי יהודה ורבי יוסי אם נטילת הציפורניים בכלל גזירת גילוח בחול המועד שדעת רבי יהודה שאף נטילת ציפורניים בכלל הגזירה, ואילו דעת רבי יוסי שמוותרת, ולהלכה נחלקו הראשונים שהרמב"ם (הלכות יום טוב פ"ז ה"ב) והרא"ש (שם סימן יט) פסקו שמוותר לטול ציפורניים במועד, והמרדכי (שם סימן תתמד) פסק כדעת רבי יהודה שנטילת הציפורניים בכלל גילוח השערות ואסורה במועד, ובשולחן ערוך (סימן תקלב ס"א) פסק כדעת הרמב"ם שאינה בכלל גילוח, ואילו הרמ"א פסק כדעת המרדכי שהרי זה בכלל גזירת גילוח, ולפי זה ביאר החיד"א שלשיטת הסוברים כדעת השולחן ערוך שנטילת הציפורניים אינה בכלל גזירת גילוח כמו כן גם אינה בכלל צוואת רבי יהודה החסיד שנאמרה לגבי גילוח, ונמצא לדעת הרמ"א שהכריע שנטילת ציפורניים בכלל גזירת גילוח כמו כן היא גם בכלל צוואת רבי יהודה החסיד, וכמו שהביא המשנה ברורה (שם), ומכל זה למדנו שהשווה הפוסקים את צוואת רבי יהודה החסיד לגילוח האסור בחול המועד, וכיון שגילוח חוק גם הוא אסור בחול המועד כמו גילוח השערות, משום כך יש לאסור גם בכלל צוואת רבי יהודה החסיד.

ציפורני הידיים ורגלים ביום אחד ואין לקוץ אלא בערב שבת או בערב יום טוב והנכון שיקוץ מן הרגלים ביום ה' ומן הידיים ביום ו', ובמטה אפרים (סימן תרו ס"ח) כתב שאף בערב יום הכיפורים שנהגו להקפיד בו על חציצה בטבילה כדין טבילת מצווה אף על פי כן אין לגזוז בו ביום אחד את ציפורני הידיים והרגלים, ואם שכח ניקר הלכלוך ולא יגזוז, ויש שכתבו שבערב יום הכיפורים שהוא כטבילת מצווה מותר לגזוז שניהם ביום אחד, ואף האר"י שהקל בכל ערב שבת זהו מפני שהיה מקפיד על הטבילה בכל ערב שבת כמו ערב יום הכיפורים, אבל באינו טובל אף האר"י מודה שאסור לגזוז שניהם ביום אחד אף בערב שבת.

6. כפי שהתבאר בתשובה הקודמת דברי השערי תשובה שכל שיש צורך להסתפר או לקוץ הציפורניים ביום ה' כגון באופן זה שחל יום חמישי בערב יום טוב מותר.

7. לגבי דין זה אין הלילה הולך אחר היום, ובפרט לגבי גזיזתם לכבוד שבת כפי שהובא לעיל דברי השערי תשובה שהביא מנהג האר"י שהיה גוזז ציפורני ידיו ורגליו ביום ו' לכבוד שבת, ולכן אין להחמיר בזה לחוש שהיום הולך אחר הלילה שלא יגזוז ציפורני ידיו ורגליו אלא אדרבה להחמיר בכבוד שבת ולהקל שאין היום הולך אחר הלילה ויגזוז ציפורני רגליו בליל שישי וידיו ביום שישי, ועיין בקצות השולחן (דברי השולחן סימן ע"ג סק"ד) ובאש"ל אברהם (במשאש"ט) מהדורא תניינא שנחלקו בדין זה לדעת קצות השולחן אין הלילה הולך אחר היום ואילו לדעת האש"ל אברהם הלילה הולך אחר היום.

8. שאף שנצבעים בשבת, כיון שמתעסק אצל הצביעה, וגם הוא כלאחר יד שאין דרך צביעה בכך, ואין בזה איסור מן התורה אלא מדרבנן, ולגבי איסור ספיה לקטן באיסור דרבנן במקום שהוא צורך הקטן הביא הביאור הלכה (סימן שס"ג ס"א) הביא את דברי הרשב"א והר"ן שכל שהתינוק צריך לכן מותר אפילו לספות לו בידים דבר שהוא אסור מדרבנן, אך השולחן ערוך סתם לדינא כדעת החולקים עליהם ואוסרים בכל אופן, ובשולחן ערוך הרב (שם ס"ג) נקט להלכה כמבואר ברשב"א ובר"ן שכל שהוא לצורך עצמו מותר לספותו בידים, וכן מבואר בדברי רבי עקיבא איגר (שו"ת קמא סימן טו) והובאו דבריו בביאור הלכה (שם), ואולם במשנה ברורה (סימן שס"ג סק"ד) כתב שגם קטן העושה לצורך עצמו איסור דרבנן אביו מצווה להפרישו, ומכל שכן שאסור לספותו בידים, ואולם כאן שהוא תרי דרבנן שהוא מתעסק וכלאחר יד יש מקום להקל ביותר, ועוד יש להקל בזה שצביעה זו נעשית בדרך קלוקל, וכיון שהצביעה נעשית דרך לכלוך אינה חשובה כמעשה צביעה, כמבואר ביראים (סימן רע"ד) שכתב שמי שאכל תותים בשבת יזהר שלא יצבע המפה הסד"ן ובגדיו, וכן אדם שחתך אצבעו יזהר שלא יתן עליו שום דבר מפני שצובע, "שאף על פי שהוא מקלקל וכל המקלקלין פטורים איסורא דרבנן איכא", והובאו דבריו בשולחן ערוך (סימן שכ ס"ב), אבל האגור (סימן תפ"ד) כתב שאף למאן דאמר פסיק רישא דלא ניהא ליה אסור כאן מותר, שכן צביעתו אינה דרך צביעה אלא דרך לכלוך ולא נאסרה משום מלאכת צובע, ובמגן אברהם (שם סק"ד) הביא דברי הרדב"ז (חיד סימן קלא) שכתב דחומרא יתירה היא אזהרין דרך צביעה אלא דרך לכלוך, וכתב שם המגן אברהם דכיון שמצוין יזהר לגבי כיבוש (סימן שכ ס"ג) שיש אוסרים אף דרך לכלוך כל שכן צביעה שיש לאסור אף דרך לכלוך ועל כן אין להקל בזה, וכן כתב במשנה ברורה (סימן שכ סק"ט) שיש להזהר בזה אלא אם כן אי אפשר להזהר שאז יוכל לסמוך על דעת המקילים, ובשולחן ערוך הרב (סימן שכ קונטרס אהרן אות א) כתב שיש לחלק בין מפה שדרכה צביעה ועל כן אסור לקנח בה ידיו, לבין דבר שאין דרכו צביעה

לקבלת הגיליון למייל יש לשלוח הודעה לכתובת azamera717+subscribe@googlegroups

ברכת ישר כח
להרב רוני ליקר שליט"א
על סיועו בהדפסת הגיליון

לתרומות והנצחות, להערות והארות, ולקבלת
העלון במייל ניתן ליצור קשר 052-7175517
a0527175517@gmail.com

ברכת ישר כח
להרב אריה שינפלד שליט"א
על סיועו בהדפסת הגיליון